

Halide Edip Adıvar'ın "Seviyye Talip" Adlı Eserinde Kadın ve Medeniyet İlişkisi

The Woman and Culture Relation in "Seviyye Talip" Work of Halide Edip Adıvar

Zeliha ÖZTÜRK

Özet

Halide Edip, döneminin medeniyeti ve onun problemleri üzerine düşünmüş ve çok sayıda eser üretmiş bir yazardır. Osmanlı Devleti'nin yeni bir medeniyetin eşliğinde hangi medeniyete dâhil olması ve nasıl bir medeniyet yaratması gerektiğine dair soru ve sorunlar birçok aydın gibi Halide Edip'in de üzerinde sık sık durduğu konulardandır. Halide Edip, yazar bir kadın olarak bu medeniyet mevzusunda kadın kahramanlarına önemli görevler yüklemiş ve yeni medeniyeti onlar üzerinden anlatmayı denemiştir. Halide Edip 1910 yılında yayımlanan romanı *Seviyye Talip*'te de bir medeniyet krizinden yola çıkmıştır. Batıda aldığı eğitimin karşılığını yerli medeniyette bulmaya çalışan Fahir'in bu arayışları hayatına dâhil olan kadınlar üzerinden anlatılır. Bu arayışlar aynı zamanda eski bir medeniyetten çıkmak üzere olan devletin yeni medeniyet arayışına paralellik gösteren bir çizgide ilerler. Halide Edip kahramanı Fahir'in önderliğinde romanın üç kadın karakteri üzerinden yeni ve eski medeniyetin imkânlarını sorgular. Yerli, Batılılaşmış ve Batılı olan bu kadınlar, toplumsal gelgitlerin, bunalımların, sorunların hem kaynağı hem de çözümü olarak görülür.

Bu bildiride medeniyet problemlerine çözüm arayan bir aydın olarak Halide Edip'in *Seviyye Talip* adlı romanı, kadın ve medeniyet arasındaki ilişki üzerinden irdelenerek, dönemin medeniyet krizinin ve çözüm önerilerinin kadın kahramanlar ile ilişkisine açıklık getirilmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Halide Edib Adıvar, kadın, medeniyet.

Abstract

Halide Edib is an author who had thought about and produced numerous works on her era's civilization and its problems. The questions and issues about which civilization Ottoman Empire, which is the on the verge of a new civilization, should join and what kind of civilization should be established is one of the topics that Halide Edib -like many intellectuals- often dwelled on. As a female author, Halide Edip gave the female heroes important roles in the civilization and tried to express the new civilization through them. Halide Edip narrates a civilization crisis in her novel "Seviyye Talip" published in 1910. In this novel, search of the Fahir who tries to find his western education in local culture and his searching is conveyed through female characters in his life. At the same time, these searches move parallel with search of a new civilization of the state whose old civilization is about to end. Led by Fahir, Halide Edib examines possibilities of old and new civilizations through three female characters of the novel. Local, westernized and western women are seen as both the source and the solution of the social crisis.

In this study, as an intellectual who looks for solutions for civilization issues, Halide Edib's novel *Seviyye Talip* is analysed based on the connection between women and civilization and by doing so, the clarification of the relation of civilization issues and the suggestions for the solution with the female heroes is aimed.

Keywords: Halide Edib Adıvar, women, civilization.

.....

* Dr., Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi

** 25-26 Aralık 2014 tarihinde İstanbul Şehir Üniversitesi'nde düzenlenen Türkiye'de Kadın Yazarlığın Tarihi III: Halide Edip Adıvar Sempozyumu'nda sunulan bildiriden genişletilmiştir.

Giriş

II. Meşrutiyet ile birlikte Batıcılık ve kadın meselesi birlikte düşünülmüş ve çözümün bu birlikteliğin ilişkisinden doğacağı üzerine fikirler üretilmiştir. Bu konu üzerinde çoğunlukla "aydın" vasfını ilk elde eden erkekler düşünmüş ve çözüm sunmaya çalışmışlardır. Erkeklerin yanında kadın ve bir yazar olarak dönemin aydın ismi Halide Edip de çözüm noktasında en dikkat çeken isimlerden olmuştur.

Halide Edip, döneminin medeniyet problemleri üzerine düşünen ve üreten bir yazardır. Osmanlı Devleti'nin yeni bir medeniyetin eşiğinde hangi medeniyete dâhil olması ve nasıl bir medeniyet yaratmak gerektiğine dair soru ve sorunlar birçok aydın gibi Halide Edip'in de üzerinde sık sık düşündüğü konulardır. Halide Edip bu medeniyet meselesinde Doğu ile Batı arasında kalan devletin, yerlilik ölçüsünde yenilenecek yeni bir medeniyet meydana getirmesi taraftarıdır. Bu sebeple romanlarında Halide Edip, Doğu ile Batı'nın sentezinden doğan yeni bir medeniyeti ortaya koyar. Bu, yerlinin bir anlamda günün koşullarına ve ihtiyaçlarına göre yenilenmesi demektir. Halide Edip, kadın bir yazar olarak bu medeniyet mevzusunda kadın kahramanlarına önemli görevler yükler ve yeni medeniyeti onlar üzerinden anlatmayı dener.

İnci Enginün, Halide Edib'in romanlarını üç devre ayırır. Bu romanların birinci devresini *Handan* romanı, ikinci devresini *Ateşten Gömlek*, üçüncü devresini de *Sinekli Bakkal* temsil etmektedir. Bu üç devre aynı zamanda ülkenin yaşadığı değişimlerle de yakından ilişkilendirilebilir. Halide Edip birinci devresinde *Heyula*, *Raik'in Annesi*, *Seviyye Talip*, *Handan*, *Yeni Turan*, *Son Eseri*, *Mev'ud Hüküm* romanları ile *Harap Mabeler* adlı hikâye kitabını yayımlar. Burada iyi yetişmiş fakat evlilik hayatında saadeti bulamayan, sosyal hayatta da henüz yeri belirmemiş olan kadının buhranlarını işler. Çocuk eğitimi, evlilikte aşkın yeri, kadının sosyal konumu konuları geniş yer tutar (Enginün 1989: 17).

Halide Edib'in medeniyeti kadın üzerinden algılayan ve yeni bir çağın eşiğindeki problemleri yine kadın üzerinden çözmeye çalışan ve bu devir romanlarından biri olan *Seviyye Talip* 1909 yazılıp 1910'da yayımlanmıştır. Roman, Batı'daki eğitiminin ardından yurda dönen bir adamın, aldığı eğitimin karşılığını arama çabalarını anlatır. Kahramanın bu çabaları, eski bir medeniyetten çıkmak üzere olan devletin yeni medeniyet arayışına paralellik gösteren bir çizgide ilerler.

Halide Edip *Seviyye Talip* adlı romanında da medeniyet krizinden yola çıkmıştır. Romanın Batı'ya eğitim almaya giden erkek kahramanı, döndüğünde ülkesinin yeni bir devrin eşiğinde sancılandığını görür. Ülkesindeki medeniyetin yükseltilmesi hususunda yapılacak çokça iş vardır ki bunların başında kadının konumunun yükseltilmesi gelmektedir. Kahramanın zihninde kadın medeniyetin göstergesidir. Bu sebeple kadın ve medeniyet roman boyunca birlikte aynı gelişim çizgisinde ilerler.

Seviyye Talip Romanının Olay Örgüsü

İngiltere'ye eğitim almaya giden Fahir Bey, dönüşte ülkesini problemler halinde bulur. Bunun en basit örneği kendi karısı Macide'nin durumudur. Macide giyimiyle, bilgisiyle, davranışlarıyla yeni bir medeniyet için problemlidir. Fahir, Macide ile bir süre ilgilenmeye çalışsa da onunla uyuşamaz ve hiçbir çabasına karşılık alamaz. Fahir yakın arkadaşı Numan vasıtasıyla Seviyye ile tanışır. Seviyye evlidir fakat Fahir bir zaman sonra ona âşık olur. Seviyye, Fahir'in aşkına karşılık vermez ve ilk evliliğinden mutlu olmayıp müzik hocası ile evlenir. Fahir'in Seviyye'ye olan aşkı ise devam eder. Fahir'in bu aşkı bir zaman sonra başta karısı Macide olmak üzere çevresindekiler tarafından duyulur. Aşkına karşılık alamayan ve onu da bir türlü dindiremeyen Fahir hasta olur ve hava değişimi için yurt dışına gönderilir. Seviyye'yi unutmaya çalışan Fahir burada Evelin adında Batılı bir kadına Seviyye'ye benzediği için ilgi gösterse de onda istediğini bulamaz. Tekrar yurda dönen Fahir, Macide'ye karşı sevgisini ve saygısını korumuşsa da Seviyye'yi unutamamıştır. Aşkına yenik

düşen Fahir bir gün Seviyye'ye sahip olur. Yaptıklarından pişmanlık duyan Fahir harbe katılır ve ölür. Macide ise Fahir'den sonra yalnız kalmış fakat bu sırada ciddi değişimler geçirmiştir.

Medeniyeti Arayan Bir Erkek / Bir Devlet / Bir Buhran: Fahir

Fahir roman süresince medeniyetin izinde bir erkek olarak göze çarpar. Olay örgüsü süresince anlatıcı Fahir'in gözünden dört kadın görürüz. Bu kadınlardan üçü ile ilişkisi bulunan Fahir, bu ilişkileri de aradığı medeniyetin ölçüsünde sürdürür. Fahir'in özlediği medeniyette kadının yeri önemlidir. Fahir'in özlediği bu medeniyetin en önemli temsilcisi ise kadındır. Romanın dört kadını hâl ve davranışlarıyla Fahir'in gözünde belirli bir kültürlerin temsilcisidirler.

Yurtdışında eğitim almış biri olarak Fahir, yeni bir medeniyetin eşliğinde olunduğunun farkında olup kendisini memleketine karşı sorumlu hisseder. "Biz, medeniyet-i garbiyeyi umumileştirecek nesl-i hazır, pek büyük bir mesuliyet altındayız. Biz kar gibi beyaz, çocuk gibi saf ve temiz olmalıyız." der (Adıvar 1973: 22-23). Fahir, bu medeniyeti yaygınlaştırmada kadınları başlangıç noktası görür. Fahir, İngiltere'yi gördükçe kendi kadınlarını düşünerek "milli bir eksiklik" duyar. O ulusun ilerlemesinin kadının ilerlemesi demek olduğunun farkındadır ve eğitilmiş erkek olarak bu konuda kendini sorumlu hissetmektedir: Fahir'in "... bizim gibi Avrupa görmüş gençlerin en büyük görevi şimdiki zaman kadınlarını uyandırmak, onları hayata hazırlamak ve ulusun ilerlemesi için hayırlı işlere itelemektir" (Adıvar 1973: 18) sözleri, sorumluluk noktasında devlet ile birleşen erkeğin konumu olarak göze çarpar.

Bu konuda "bir teşebbüs-i şahsi" ile öncelikle kendi etrafındaki kadın olan Macide'den başlanabileceği düşüncesindedir. "Fahir aldığı medeniyetin karşılığını Macide'de bulamayınca onda kendi istediği kadını yaratmak için hemen o gün harekete geçer" (Enginün 2007a: 92). Çünkü devir buna şiddetle ihtiyaç duymaktadır ve kadını eğitmek bir sonraki nesli de eğitmektir. Fahir Macide'nin "terbiyesi" üzerine şunları söyler:

Dürüst hissedip, dürüst görmeğe alıştırlırsa, şüphesiz, şu buhranlı devirde en lazım kadınlardan olacaktı. Macide'nin terbiye-i fikriyesi ile bu kadar meşgul olmam, milli ve içtimai bir ihtiyaç ve tecrübe üzerine mebni idi. Bu bir şekl-i terakki ki, duvarlar arkasında, nesl-i müstakbelin istikameti hayatını tayin edeceklerin terbiyesiyle başlıyor (Adıvar 1973: 34).

Fahir'in istediği birebir Batı medeniyetinin alınması değildir. Bunun yerli medeniyete tamamen uygulanamayacağını farkındadır. Bu değişim bir terakki ile mümkün olacaktır. Bunu göstermek için proje yine Macide'dir:

Mukallitlerle teceddüdün münasebeti olmadığını anlatmalı. Teceddüdü kabul edecek bir kadın, bir Fransız ve ya İngiliz kadınının nüsha-i sanisi, erkekler de Paris erkelerinin modeli olacak değil; biz maymun gibi başka bir millete nazire yapacak değiliz. (...) İşte bunu Macide'nin hayatına tatbik ederek, yavaş yavaş anlattım (Adıvar 1973: 40).

Fahir'in bu arayışının kadınlarla bütünleşmesi kadın – medeniyet ilişkisini açıkça ortaya koyar. Yine bu arayış da Osmanlı Devleti'nin o dönemdeki durumunun bir aynası olarak göze çarpar. İhtiyaçlar doğrultusunda müdahale eden bir tavır sergilemesi bakımından bu arayışta Fahir, devlet ile bütünleşir.

Fahir'in bu arayıştaki üç durağı Macide, Seviyye ve Evelin'dir. Bu kadınların yanında yine bir değerler temsilcisi olarak Fahir'in halası da Fahir ile münasebetinden doğan bir konuma yerleşir. Fahir romanın bu kadın kahramanları karşısında iki medeniyetin imkânlarını deneyimleyerek kendi yerini belirlemek üzere aksiyona geçer. Bu kadınların Doğu ve Batı medeniyeti arasındaki konumları şu çizgide izah edilebilir.

Fahir Macide'yi değiştirmek için sürekli çabalar. Onu kadın ve erkeklerin birlikte bulunduğu toplantılara götürmeyi dener ama "ben Türk kızıyım. Senin gibi İngiltere'de bulunmadım. Frenk karıları gibi öyle açık saçık yabancı erkeklerin yanına çıkmam" tepkisiyle karşılaşır. Ona çocuk terbiyesi hakkında bilgiler vermeye, vatan ve millet fikirlerinden bahsetmeye çalışır fakat Macide'den hiçbir dönüş alamaz, her hamlesi olumsuz karşılanır. Fahir, bu çabasını şu şekilde dile getirir.

Macide'de bir şeye dikkat ediyorum. Vatan fikri onda pek sarıh değil, daha ziyade Müslümanlık, Hıristiyanlık namıyla dünyayı ikiye ayırıyor. Kendisine bunun üzerine çok şeyler söyledim. Vatan ile dinin birbiriyle münasebeti olmadığını, bir Rum Osmanlı, bir Ermeni Osmanlı, bir Türk, bir Müslüman Osmanlı kadar vatanı sevebileceğini söyledim. (...) Dinledi, dinledi, başını kanaatsizlikle salladı (Adıvar 1973: 19).

Böylece Macide çeşitli hamleleri deneyen Fahir'i yalnız bırakır. Fahir, sürekli Numan ve eşiyle birlikte arkadaş toplantılarındadır. Orada yenileşmeye başlayan kadınlara imrenir ve Macide adına üzülür. Fahir bu arkadaş toplantılarının birinde Numan'ın da yengesi olan Seviye ile tanışır. Macide Fahir'in yanında zaman zaman toplantılara katılarak değişime doğru yol almaya başlar. Öncelikle kılık kıyafetine özen göstermeye başlayan Macide zamanla eğitimine de dikkatle eğilmeye başlar. Bu değişimler Fahir'in dikkatini çekse de onun ilgisi aradığı kadın olan Seviye'ye doğru kaymıştır.

Macide eskiden sıyrılamama ile yeniye duyduğu merak arasında sık sık kalır. Macide'de Fahir'in gözlemlediği gibi o "medeniyetin azaplı hastalığı olan eski ile yeninin çatışması" baş gösterir. Macide yeni olan Fahir Bey ile eski / gelenekçi olan anne arasında kendi bilincine başvurmaksızın gidip gelir ve bu arada kalmanın sancısını çeker. Hatta annesinin / halanın fikirleri için "bazen saçma bulduğum halde yine onun gibi düşünmekten kendimi alamıyorum" (Adıvar 1973: 40) der.

Macide Seviye'yi de tanıdıktan sonra kendindeki değişikliklere hız kazandırır. Özellikle piyano eğitimi almaya, vatan, memleket, medeniyet gibi fikirler üzerine düşünmeye, okumaya hız kazandırır. Bu arada Fahir'in Seviye'ye duyduğu aşktan haberi olan Macide vakur bir duruş sergileyerek kendisini eğitime ve çocuğuna adar. Bu sırada Macide değişimiyle Fahir'in gözünde yücelir. Onun Seviye'ye duyduğu aşkla yaşadığı buhran döneminde bile yalnız bıraktığı Macide'ye karşı düşüncesi şu şekildedir:

Elinde elifba cüz'ü saatlerce, harfleri öğretmekle meşgul olduktan sonra, ona şifahi dersler veriyor. (...) kitaplar arasında günlerini hep kitap yazmakla, okumakla geçiriyor, zayıflayan küçük yüzünde, arada, beni ona acımdan men eden, nurlu bir vakarla, büyüklükle yükseliyor. Bu sakit, nezih Macide'de, tanımakta müşkilat çektiğim büyük bir şahsiyet hissediyorum (Adıvar 1973: 118-119).

Fahir'in Seviye'ye duyduğu aşkla yurtdışına hava değişimine gittiği sırada yalnız kalan Macide tek başına kalmış, çocuğu ve memleket meseleleriyle meşgul olmuştur. Fahir, çaresizce yurtdışından dönünce, Macide'nin arzuladığı kadına dönüştüğünü görür fakat yaşadıklarından dolayı pişmandır ve suçluluk duygusuyla harbe katılır. Macide Fahir'in hürriyet uğruna şehit olmasından sonra çocuğuyla tek başına kalmıştır fakat Fahir'in istediği gibi artık hayata hazır bir kadındır.

Macide artık arzulanan medeniyet doğrultusunda dönüşümünü tamamlamış ve hatta beklediği üzere çocuğunu eğitebilecek anneye de dönüşmüştür. Romanın sonunda Macide'nin oğlu Hikmet'e söylediği şu sözler bu açıdan dikkat çekicidir.

Yalnız topla, tüfekte değil, iradenle cesur olacaksın, fena şeyleri yapmamak için cesur, inandığın, doğru bildiğin şeyi yapmak için, öldürseler bile, cesur olacaksın oğlum. Daima, daima doğru anlıyor musun Hikmet? (...) Doğru bildiğin şeyler için, hak için, vatan için daima ölmeğe hazır olacaksın, Hikmet oğlum. Tıpkı, tıpkı baban gibi.. (Adıvar, 1973: 128).

Bu cümleler romanın son cümleleridir ve bu cümlelerle erkek anlatıcının bakış açısından ele alınan medeniyet, dönüşümünü tamamlayan kadın karakter Macide'ye emanet edilir.

Roman, Seviyye'nin serüveni izlenimini verse de Macide'nin dönüşümünün romanıdır aslında. Macide romanın diğer kadın kahramanları gibi baştan sona dek sabit değildir. Eskiden – yeniye doğru açılan bir yolda sürekli gelişim gösterir. Eskinin sabitliğini, arada kalmanın sancısını ve yeninin merakını yaşar. Macide, yerli medeniyetin temsilcisidir. Bu sebeple üzerinde çalışılan bir kahramandır. Macide yerli medeniyetin temsilcisi olarak olaylar süresince işlenmiş, yeni medeniyete kazandırılmıştır. Halide Edip, eski ve yerli olan bu kahramanını ortadan kaldırmak yerine onu yeni medeniyete hazırlamayı seçmiştir. Macide bu yeni medeniyet doğrultusunda çocuğunun eğitimi ile ilgilenen, memleketinin meselelerine duyarsız kalmayan, iyi bir anne, iyi bir eş ve iyi bir ev idarecisi olan örnek kadın olarak öne sürülür. Macide'nin değiştirilmesi gerektiğine fikrinde olan Fahir'in - Macide'yi yalnız bıraksa da- bu dönüşümdeki katkısı büyüktür.

Macide tez-antitez-sentez mantığı içinde ele alınır. Geleneksel kadının bir imgesi olarak Macide, Türk toplumunun tarih, kültür ve kimlik birikimiyle oluşturduğu insan modelidir. Ancak romanda toplumun yaşadığı değişim ve dönüşüm sancısı, çağdaşlaşma ekseninde Batı kültür ve medeniyeti yerleştirilir. Bu nedenle romanda "geleneksel kadın" imgesi olan Macide'nin karşısına "Batılı kadın" imgesi/yeni kadın (Seviyye) konur (Şahin 2014:135).

Seviyye Talip

Numan'ın amcası ile evli olan Seviyye romanın ideal kadını konumundadır. Küçüklüğünden itibaren sosyal hayata uyum sağlamış, iyi bir eğitim almış, sosyal ve siyasi fikirler hakkında düşünebilen bir kadın olan Seviyye, küçük yaşta hatalı bir evlilik yaparak mutsuz yaşarken piyano hocasına âşık olarak evliliğini bitirir. Bu sebeple etrafında hakkında konuşulan bir kadın haline gelir. Seviyye herkes gibi Fahir'in de merak ettiği bir kadındır. Fahir, Numan aracılığıyla tanıştığı Seviyye'nin yaptıklarını başlarda tasvip etmese de zamanla Seviyye'nin entelektüel havasından fazlasıyla etkilenir. Seviyye ile Fahir'in ilişkisi ilerledikçe Fahir Seviyye ile dünya meseleleri, fikirleri, sanat ve felsefe gibi pek çok konuda dolu dolu sohbet edebilir, fikir paylaşabilir. Bu sebeple Seviyye, tam da Fahir'in aradığı gibi bir kadındır; modern ölçülerle batılılaşabilmiş, istekleri uğruna savaşmış ve başarabilmiş bir kadındır. Fahir'in Seviyye'ye karşı hayranlığı bir zaman sonra aşka dönüşmüştür. Yalnız Seviyye de Fahir de evlidir ve Seviyye başkasına âşıktır. Fahir'in Seviyye'ye duyduğu aşk bir zaman sonra yerini hastalığa bırakır. Fahir, ona olan aşkını bir türlü dindiremez ve gittikçe aşkı da hastalığı da şiddetlenir. Seviyye ise bu aşka hem ahlakî olmaması hem de başkasını sevmesi sebebiyle karşılık vermez.

Gerçek aşkı bulmasını sağlayan bu ideal kadın, yeni Türk kadınının modern ve sarsıcı imgesidir. Seviyye, yabancı asıllı bir erkekle gayri meşru ilişki yaşayan evli bir kadındır. Ancak "dış görünüşünde böyle ama Seviyye aslında ikiyüzlülük yapmayan inandığı doğruyu çevreye rağmen uygulayan cesur bir kadındır" (Şahin 2014: 133).

Fahir'in Seviyye'ye duyduğu aşk, onun geleneksel Türk kadını imajını yeniden anlamlandırılması ile ona yeni bir kimlik kazandırır. "Seviyye'nin geleneksel yaşam biçimine başkaldırması ve özgür iradesi ile kendine yeni bir yaşam kurması, yazar tarafından ısrarla vurgulanır. Kadınsal kimliğinin evlilik müessesesi içinde sömürülmesine izin vermeyen Seviyye, yeni Türk kadınının cinsel bir obje olmaktan çıkararak modern Türk kadınının bireyselleşme sürecine yardımcı olur" (Şahin 2014: 133).

Seviyye tek başına ayakta durmayı becerebilmiş, hatalı evliliği sebebiyle boşanabilmiş, eğitilmiş bir kadın olarak cazibe merkezindedir. Herkesin merak ettiği bir kadın olan Seviyye tam anlamıyla Batılılaşabilmiş bir konumu temsil eder. Fahir'in Seviyye'ye olan aşkı Batılılaşan medeniyete duyduğu aşktır. Fahir bu aşkına sahip olamayarak ve bu aşkından vazgeçemeyerek ölür. Seviyye medeniyetin ihtiyaç duyduğu "yeni kadın" adına bir alternatiftir fakat varlığıyla "yerli" olan Macide

kadar yükselemez. Seviye de bu alternatif kadın dairesinde radikal bir kadın olarak yer almaz. Ahlakçıdır. Boşanırken rıza almayı dener. Evliliğini sonlandırırken ve bir başkasıyla yaşamaya karar verirken kutsal bağlarının olmamasına dikkat etmiştir. Seviye Macide'nin karşısında daha Batılı olmasına rağmen tercih edilen olmamıştır. Bunda da yine yazarın ahlakçı müdahalesi görülmektedir. Fahir, Seviye'nin temsil ettiği medeniyete doğru girişimler yapsa da başarılı olamamış ve zarara uğramıştır.

Evelin

Evelin, Fahir'in Mısır'da tanıştığı Batılı bir kadındır. Fahir bir dostu aracılığı ile tanıştığı Evelin'e Seviye'ye olan benzerliğinden dolayı ilgi duysa da kafasında Macide, gönlünde Seviye varken onunla yakınlaşamaz. Bunun yanında Evelin de Fahir'e âşık olmuştur. Onun peşini bırakmak istemez, onu elde etmenin yollarını arar. Fahir ise Evelin'le duygu bakımından hiçbir şey paylaşamaz. O çekici ama ruhsuz "yabancı" bir kadındır. Özgür, başına buyruk yaşayan, çeşitli erkeklerle münasebeti olmuş bu kadın Macide'nin saflığında ya da Seviye'nin yüksek konumunda değildir. Bu sebeple Evelin Fahir'in benimseyeceği bir kadın olamaz.

Evelin, çekici haliyle burada Batı medeniyetinin doğrudan temsilcisi olarak görünür. Uzaktan cazibe merkezi olan Batı gibi Evelin de görünüşte herkesin ilgisini çeken bir konumdadır. Fahir'i yalnızca görüntüsüyle cezbeden bu medeniyet, çekici ve denenmemiş bir medeniyet olarak uzakta dursa da yanına yaklaşıncaya benimsenemeyen, yabancı kalınan medeniyettir. Fahir medeniyet arayışında tamamıyla Batı olan bir medeniyete dâhil olamayacağını anlar.

Sonuç

Osmanlı Devleti'nin son döneminin toplum bunalımına eski ve yeni medeniyet arasındaki çatışma sebep olmuştur. Bu eski ile yeni arasındaki çatışma kadar yeninin hangi medeniyet olacağı sorusu ve buna sunulan cevaplar da aynı sıkıntılı sürecin bir parçası olmuştur. Yeni için yerlilik üzerine inşa edilen bir medeniyetle Batı'dan tamamıyla alınmış iğreti bir medeniyet arasındaki gidip gelmeler toplumun olduğu gibi bu devrin romanlarının da sıkça üzerinde durduğu bir konu olmuştur.

Toplumun bu bunalımlı haline dönemin romancılarından Halide Edip de uzak durmamış ve yerlilikten yana bir tavır almıştır. Bunu yaparken yeni medeniyetin olanaklarını araştırarak bu olanaklardan hangisinin yerli medeniyetle uyacağı ve nasıl yeni ve özgün bir kültür yaratılabileceğini sorgular. Savunduğu medeniyet anlayışını gelenekten çok fazla uzaklaşmadan akla ve ahlaka uygun bir şekilde sunar. Birçok aydın gibi Halide Edip de yeni medeniyet dairesine giriş çabalarında kadının konumunu problemliler olarak görür ve çözümlenmesi için öneriler sunar.

Kadının konumunu medeniyet ile ilişkilendirdiği romanı Seviye Talip'te de Halide Edip, kahramanı Fahir aracılığıyla kadının üzerinden medeniyetin imkânlarını araştırır. Yerli, Batılılaşmış ve Batılı kadınlar arasında kalan Fahir'in medeniyet konusundaki gelgitleri adeta "hastalık"lı bir hâl alır. Fahir'in bu gelgitleri sırasında hayatında olan kadınlar özlem duyduğu medeniyet ile ait olduğu medeniyetin açık temsilcisidirler. Fahir ait olduğu yerli medeniyetten / kadından memnun olmaz, başlarda yeni bir medeniyetin arayışında değilse de yerli olanın değiştirilmesi gerektiğinin farkındadır. Çünkü kendi seviyesine, ait olduğu medeniyetten bir karşılık bulamaz. Bu sırada yerli fakat tam anlamıyla Batılılaşmış ve kendisinin sahip olamayacağı bir medeniyetin / kadının hevesiyle tutuşur. Bu onu bir anlamda yok eder. Son olarak Batı'nın bir parçası olan kadında yeni medeniyetin imkânlarını arayan Fahir, cezbeden bu medeniyete dâhil olamayacağını anlar. Bu medeniyet arayışında çözüm olarak yerli ve sahip olunan Macide ortaya konur. Macide'nin devrin ihtiyaç duyulan kadınına dönüşmesi için bir takım sınavlardan geçtiği görülür. Başlarda "eski"nin ciddi bir temsilcisi olan Macide, bu dönüşümün ardından tam da arzulandığı gibi bir anne, eş ve ülke meseleleri üzerine fikirler üretebilen bir kadın haline gelir. Dolayısıyla yeni bir medeniyet dışarıdan değil sahip olunan (kadın) üzerinden yaratılır.

Medeniyet arayışlarındaki bu durakların çeşitli kadınlar üzerinden anlatılması kadın ve medeniyetin ilişkisini açıkça ortaya koyar. Bu sebeple sahip olunan medeniyetler, onların göstergeleri olan söz konusu kadınlar üzerinden aktarılır.

Kaynaklar

- ADIVAR, Halide Edib (1973). *Seviyye Talip*. İstanbul: Atlas Kitabevi.
- ADIVAR, Halide Edib (2005). *Mor Salkımlı Ev*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- ADAK, Hülya (2009). "Otobiyografik Benliğin Çok-Karakterliği: Halide Edib'in İlk Romanlarında Toplumsal Cinsiyet". *Kadınlar Dile Düşünce*. İstanbul: İletişim Yayınları.161-178.
- AKSOY, Nazan (2009). *Kurgulanmış Benlikler-Otobiyografi, Kadın, Cumhuriyet*. İletişim Yayınları: İstanbul.
- AKSOY, Nazan (2012). "Halide Edip Adıvar'ın Seviyye Talip'inde Kadın Kimliğinde". *Türk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış-Berna Moran'a Armağan*. İstanbul: İletişim Yayınları. 37-45.
- AYTEMİZ UYGUN, Beyhan (2001). Halide Edip Adıvar ve Feminist Yazın. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Bilkent Üniversitesi.
- ÇALIŞLAR, İpek (2010). *Halide Edib - Biyografisine Sığmayan Kadın*. İstanbul: Everest Yayınları.
- DURAKBAŞA, Ayşe (2000). *Halide Edib - Türk Modernleşmesi ve Feminizm*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- ENGİNÜN, İnci (1989). *Halide Edib Adıvar*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- ENGİNÜN, İnci (2007a). *Halide Edib Adıvar'ın Eserlerinde Doğu Batı Meselesi*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- ENGİNÜN, İnci (2007b). "Türk Kadın Yazarları", *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*. İstanbul: Dergâh Yayınları. 263-276.
- ESEN, Nükhet (2012). "Seviyye Talip'te Kadın Yazarın Sesi". *Modern Türk Edebiyatı Üzerine Okumalar*. İstanbul: İletişim Yayınları. 163-169.
- MORAN, Berna (1987). "Sinekli Bakkal", *Türk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış I*. İstanbul: İletişim Yayınları, 189-103.
- ÖZKÖK, Seher (2011). "Halide Edib'in İlk Dönem Romanlarında Meşrutiyet Kadını". *Prof. Dr. Mine Mengi Adına Türkoloji Sempozyumu*. Adana. 373-389.
- ŞAHİN, Veysel (2014). *Bilge Kadının Aynadaki Yüzü Halide Edip Adıvar'ın Romanlarında Yapı ve İzlek*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- UĞURCAN, Sema (2012). "Osmanlı Türk Romanında Kadın Tipleri (1870-1923)". *Edebiyatımız II Yazarlar, Meseleler*. İstanbul: Dergâh Yayınları. 223-232.
- UYSAL, Zeynep (2006). "Bir Toplum Projesinin Peşinde Halide Edip Adıvar", *Doğu Batı Dergisi* 35 (1): 87-109.